

Eesti Teadusagentuuri hindamisnõukogu avalik pöördumine

4. juuni 2019

Pärast taasiseseisvumist on Eesti areng olnud kiire. Paraku on senised peamiselt odaval tööjõul põhinenud kasvuressursid hakanud ammenduma ning Eestil on oht jääda keskmise sissetuleku lõksu. Edasise igakülgse arengu tagamiseks on vaja leida uusi kasvuallikaid, mis põhinevad odava tööjõu asemel targal ja teadmispõhisel majandus- ja ühiskonnakorraldusel.

Vajalike muutuste käivitamiseks on enamik Euroopa riike seadnud enda strateegiliseks eesmärgiks tõsta teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitika (TAI) kulutusi. Sealjuures näitab rahvusvaheline kogemus selget seost avaliku sektori ja erasektori TAI kulutuste vahel: avalik sektor toimib ettevõtluse teadusmahukuse kasvatamisel katalüsaatori ja käivitajana. Euroopa Liidu teadus- ja arendustegevuse 7. raamprogrammi tulemuste analüüs on näidanud, et iga teadustegevusse investeeritud euro toob otsese või kaudse tuluna tagasi vähemalt 11 eurot. Väga olulised on seejuures kaudsed ja pikaajalised mõjud, mis jõuavad ühiskonda ja majandusse hariduse kaudu.

Nende tõsiasjade pinnalt sündis 2018. aasta detsembris "Eesti teaduslepe 2018", millele andsid 19. detsembril Kadriorus oma allkirja pea kõik Eesti erakonnad, suuremad ettevõtjate organisatsioonid ja olulisemad teadlaste esinduskogud. Teaduslepe ei ole visioonidokument, vaid konkreetne kokkulepe, millega allkirjutanud lubasid tagada korduvalt Riigikogus heaks kiidetud strateegilise eesmärgi tõsta TAI avaliku sektori rahastamine 1%-ini SKT-st ning selle edasise hoidmise vähemalt samal tasemel. Selleks lepiti kokku 2019. aasta riigieelarve strateegias sihttasemeni jõudmine kolme aasta jooksul võrdsete summade lisandumisega. See kokkulepe lõi eelduse, et Eesti ei oleks enam nende Euroopa riikide seas, kus lõhe TAI-strateegias ettenähtu ja tegelike TAI kulutuste vahel on kõige suurem.

Eesti Teadusagentuuri koordineerimisel töötas laiapõhjaline töörühm välja konkreetse plaani, kuidas suurenevat TAI rahastust kasutada Eesti majanduse ja ühiskonna edendamiseks ning uute kasvuallikate kindlustamiseks. Tegevusplaan hõlmab uute rahastusmeetmete väljatöötamist rakendusuuringuteks ja tootearenduseks ettevõtluses, arendusgrandi käivitamist teadustulemuste kommertsialiseerimiseks, noorteadlase grandide loomist, mis aitaks kindlustada järelkasvu Eesti teaduses, ning teadlaste sektoritevahelise mobiilsuse meetme (nn sildgrandi) käivitamist, mis võimaldaks teadlastel töötada mõnda aega ettevõtluses, ilma et see kahjustaks nende akadeemilist karjääri. Selleks, et kasu jõuaks ühiskonnani võimalikult kiiresti, käivitas Eesti Teadusagentuur juba käimasoleval aastal esimesed pilootprogrammid, nii et vahendite lisandudes oleks võimalik meetmeid ulatuslikumalt rakendada asuda.

Stabiilne ja kasvav teadusrahastus on ühtlasi väga oluline Eesti teadlaste rahvusvahelise konkurentsivõime tagamisel ja edukuse suurendamisel rahvusvahelise teadusraha hankimisel. Eesti riigi investering teadusesse on eelduseks suuremate välisinvesteringute hankimiseks EL-ist ja kaugemalt. Adekvaatne riiklik rahastus lubab Euroopa partnerluste kaudu rahalise võimenduse hankimist Eestile oluliste arenduste elluviimisel (Horisont2020, Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituut), Eesti atraktiivsuse tõusu välisteadlastele ja

välisüliõpilastele, Eesti kui teadus- ja innovatsiooniriigi maine tõstmist ja seeläbi riigi tõmbejõu suurendamist teadusmahukate investorite silmis.

Eesti Teadusagentuuri hindamisnõukogu peab väga oluliseks, et kõik osapooled peaksid kinni sõlmitud teaduslepest. Leppe rakendamine on keskse tähtsusega Eesti ühiskonna ja majanduse kestlikkuse ja edasise arengu tagamisel. Toetame Eesti Vabariigi presidendi üleskutset tuua kokku kõik leppe osapooled, et leida lahendus endiselt kehtiva leppe elluviimiseks.

Eesti Teadusagentuuri eelmise (2018–2019) ja uue (2019–2020) hindamisnõukogu liikmed:

Jaan Eha, Tartu Ülikooli professor
Krista Fischer, Tartu Ülikooli professor
Allen Kaasik, Tartu Ülikooli professor
Anne Kahru, Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituudi juhtivteadur
Liisi Keedus, Tallinna Ülikooli professor
Krista Kodres, Eesti Kunstiakadeemia professor
Andres Koppel, Eesti Teadusagentuuri hindamisnõukogu esimees
Jarek Kurnitski, Tallinna Tehnikaülikooli professor
Jakob Kübarsepp, Tallinna Tehnikaülikooli professor
Ivo Leito, Tartu Ülikooli professor
Ülo Mander, Tartu Ülikooli professor
Marika Mänd, Eesti Maaülikooli professor
Jaan Raik, Tallinna Tehnikaülikooli professor
Ellu Saar, Tallinna Ülikooli professor
Marek Tamm, Tallinna Ülikooli professor
Tiit Tammaru, Tartu Ülikooli professor
Richard Villems, Tartu Ülikooli professor
Toomas Rõõm, Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituudi juhtivteadur
Nigulas Samel, Tallinna Tehnikaülikooli professor
Katrín Õunap, Tartu Ülikooli professor
Andres Öpik, Tallinna Tehnikaülikooli professor